

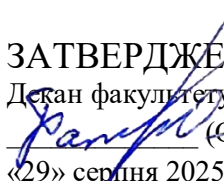
Міністерство освіти і науки України

НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ»

Факультет соціо-психологічної діяльності, реабілітації та професійної освіти
Кафедра інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан факультету

 (Оксана ПАЛИЛЮЛЬКО)

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Контроверсійні питання історії України

(назва навчальної дисципліни)

Кваліфікація
освітньо-професійна програма

Магістр історії та археології
Історія та археологія

шифр і назва галузі знань

В Культура, мистецтво та
гуманітарні науки

шифр і назва спеціальності

В9 Історія та археологія

мова викладання

українська

м. Кам'янець-Подільський

2025 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

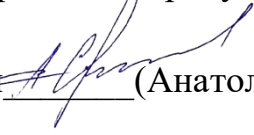
Навчально-реабілітаційним закладом вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

1. Кучеров Г.Г., канд. іст. наук., доцент,

Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук

Протокол № 1 від 29 серпня 2025 року

В.о. завідувача кафедри (Анатолій СКРИПНИК)

«29» серпня 2025 року

1. Мета навчальної дисципліни

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти цілісного та об'єктивного розуміння складності історії як процесу, науки та історичної пам'яті; засвоєння студентами магістратури різних наукових трактувань та вироблення ґрунтовної власної точки зору з приводу окремих суперечливих питань з української історії.

1.2. Компетентності, яких набувають студенти в процесі вивчення навчальної дисципліни:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері історії та археології.
Загальні компетентності	ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК02. Здатність працювати автономно. ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію. СК02. Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології. СК04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. СК05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти. СК 06. Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області. СК 07 Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах. СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.

	СК 09. Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології. СК 10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.
--	--

1.3. Програмні результати навчання:

Програмні результати навчання	ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки. ПР07. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються.
--------------------------------------	---

2. Опис навчальної дисципліни

1. Найменування показників:

- 1.1. Кількість кредитів – 4
- 1.2. Загальна кількість годин – 120
- 1.3. Кількість модулів – 1
- 1.4. Кількість змістових модулів – 2
- 1.5. Індивідуальне науково-дослідне завдання –

2. Характеристика навчальної дисципліни:

- 2.1. Форма навчання – денна, заочна
- 2.2. Статус навчальної дисципліни – нормативна
- 2.3. Передумови для вивчення дисципліни (перелік навчальних дисциплін, які мають бути вивчені раніше, перелік раніше здобутих результатів навчання) – «Історія державотворення України», «Історія міліарної потуги в Україні».

3. Обсяг навчальної дисципліни

3.1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль, тема та її короткий зміст
Змістовий модуль 1. Сутність вихідних понять. Дискусійні питання середньовічної і ранньо-модернової історії України.
Тема 1. Вступ до курсу. Поняття контрверсійних питань при вивченні історії України. Роль і місце дискусійних питань на уроках історії. Необхідність викладання контрверсійних питань історії України у вищій школі. Наслідки уникнення розгляду дискусійних проблем.
Тема 2. Специфіка викладання історії України. Підходи до вивчення історії України. Сучасні вимоги до аналізу історичних джерел. Формування ключових компетентностей під час викладання історії

України у вищій школі. Оперування інформацією як одна з ключових груп компетентностей в змісті історичної освіти.
Тема 3. Контroversійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання. Методика вивчення контroversійних питань історії у вищій школі. Методичні прийоми у вивченні історії України. Використання відеосвідчень очевидців на заняттях із історії України. Використання мемуарів при вивченні контroversійних питань історії України: методичний аспект. Проблеми викладання дискусійних питань.
Тема 4. Особливості викладання контroversійних тем. Наважитися чи обійти контroversійні теми? Способи реагування на ризики. Викладання чутливих та контroversійних тем за допомогою діалогових форм. Екологічність заняття: що це і навіщо? Емоційна екологічність заняття: як її досягти? Психологічна екологічність заняття: як її досягти? Конфлікти: як підійти до них екологічно? Чутливі й контroversійні теми та благополуччя сімейних відносин. Травматичні теми. Мова ненависті та реакція на неї. Особливості сприйняття чутливих тем підлітками. Психологічні рекомендації педагогам/педагогиням.
Тема 5. Створення сучасного українського історичного наративу. Поняття наративу. Традиційна схема української історії. Багатоетнічна історія України. До нової історії України. Завдання залучення української історії до світового історичного наративу.
Тема 6. Історія, політика та пам'ять в Україні. Зародження проекту «Лікбез: історія без цензури». Лікбез і українська історіографія. Українська державність: наступність і розриви. Багатонаціональна Україна. Імперська історія. Двадцяте століття: жертви чи злочинці?
Тема 7. Контroversійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу. Дискусійні питання виникнення державності у східних слов'ян. Формування Руської держави. Сучасна концепція виникнення держави на Русі. Стереотипи на шляху до розуміння походження українського народу і назви країни. Дискусійність проблеми походження українського народу. Погляди на спадщину Київської Русі за часів СРСР. Сучасні підходи до пояснення старокіївської державності. Інтерпритація образів давньоруських князів у національному гранд-наративі.
Тема 8. Дискусійні питання ранньо-модернової історії України. Українсько-московський договір 1654 р. та його оцінка в історіографії. Гадяцький договір 1658 р. в історіографії. Гетьман Мазепа в історичній пам'яті України. Гадяцький договір у польській історіографії. Мазепа і мазепинці у контексті політичного конфлікту місцевої знаті та іноземного абсолютизму в Центрально-Східній Європі.
Змістовий модуль 2. Дискусійні проблеми з історії України ХХ-ХХІ ст.

Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контрверсійні питання.

«Українська революція» у науковому дискурсі: суперечності оцінок і висновків. Проблеми термінології Української революції 1917-1921 рр. Проблеми хронології Української революції 1917-1921 рр. Сила та слабкість Української революції. Українська революція: хто програв і хто виграв? Дискусійні питання конституційного оформлення української державності у 1917-1921 рр. Дискусійні питання історії ЗУНР.

Тема 10. Переосмислення ролі С.Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.).

Трактування ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.). в українській історіографії. Сучасна польська історіографія україно-польських відносин у 1920 р. Інтерпретація ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.). у сучасній російській історіографії.

Тема 11. Контрверсійні питання Голодомору як геноциду.

Історична довідка про підготовку Голодомору. Важкий шлях до правди про Голодомор. Ставлення до Голодомору в Україні українських і російських істориків. Дискусія щодо кількості жертв Голодомору в Україні. Актуалізація теми Голоду західною та зарубіжною українською історіографією.

Тема 12. Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контрверсійні питання.

«Друга світова війна 1939-1945 років» чи «Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років»: термін має значення. Роль і значення “українського питання” в роки Другої світової війни. Встановлення у Західній Україні у 1939-1941 рр. радянського режиму та його оцінка. Роль українців та українського національного фактора в Червоній армії в роки Другої світової війни. Участь українців у збройних силах нацистської Німеччини. Особливості радянської історіографії та доробків зарубіжних вчених. Полемічний характер питань щодо ОУН і УПА. Проблема колабораціонізму. Радянські партизани у війні: друзі чи вороги українського народу?

Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках.

Україно-польські відносини у 20-30-х роках ХХ ст. Боротьба ОУН з польським режимом. Проблема володіння західними землями України в умовах німецько-радянської війни. Волинська трагедія 1943 р. та її наслідки. Трактування Волинської трагедії польськими та українськими істориками. Українсько-польський конфлікт 1943 р. на Волині: аналіз за методикою геноцидних студій. Суперечки навколо кількості жертв волинських подій. Причини, перебіг та наслідки операції „Вісла”.

Тема 14. Переосмислення діяльності ОУН-УПА у працях українських і зарубіжних дослідників.

Польська історіографія діяльності ОУН-УПА. Українська історіографія діяльності ОУН-УПА. Радянсько-російські оцінки діяльності ОУН-УПА. Проблема колаборціонізму. Вимушена і добровільна колаборація. Відмінності українського колабораціонізму від західноєвропейського.

Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі.

Дискусійні питання щодо причин вторгнення росії в Україну. Чи повинна була Україна «офіційно оголосити війну» росії? Інтерпретація російсько-українського конфлікту західними експертами. Використання росією історії як зброї в протистоянні з Україною. Спростовуємо російський міф, що Україну створив Ленін. Використання путінського режиму міфу про «Велику Вітчизняну» в агресії проти України. Україна та росія – кінець братерства. Чому українці та росіяни історично – не «братні народи»? Історія України та росії це історія протистояння, а не братерства.

3.2. Розподіл у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять, програма навчальної дисципліни**3.2.1. Очна (денна)****1) Програма навчальної дисципліни**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	УСЬ ОГО	л	пр	сем	лаб	сам .в.		
Змістовий модуль 1. Сутність вихідних понять. Дискусійні питання середньовічної і ранньо-модернової історії України.	54	14	-	8		32		
Тема 1. Вступ до курсу.	6	2	-	-		4		
Тема 2. Специфіка викладання історії України	6	2	-	-		4		
Тема 3. Контroversійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання	8	2	-	2		4		
Тема 4. Особливості викладання контroversійних тем	8	2	-	2		4		
Тема 5. Створення сучасного українського історичного наративу	6	2	-	-		4		
Тема 6. Історія, політика та пам'ять в Україні	6	2	-	-		4		
Тема 7. Контroversійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу	8	2	-	2		4		
Тема 8. Контroversійні питання ранньо-модернової історії України	6	-	-	2		4		
Змістовий модуль 2. Дискусійні проблеми з історії України ХХ-	66	16	-	8		42		

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	УСЬ ОГО	л	пр	сем	лаб	сам .в.		
XXI ст.								
Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контрверсійні питання	10	2	-	2		6		
Тема 10. Переосмислення ролі С.Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.)	8	2	-	-		6		
Тема 11. Контрверсійні питання Голодомору як геноциду	8	2	-	-		6		
Тема 12. Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контрверсійні питання	10	2	-	2		6		
Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках	10	2	-	2		6		
Тема 14. Переосмислення діяльності ОУН-УПА у працях українських і зарубіжних дослідників	8	2	-			6		
Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	12	4	-	2		6		
РАЗОМ	120	30	-	16		74		

2) Теми та короткий зміст лекційних занять

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	Тема 1. Вступ до курсу	Поняття контрверсійних питань при вивченні історії України. Роль і місце дискусійних питань на уроках історії. Необхідність викладання контрверсійних питань історії України у вищій школі.	2
2	Тема 2. Специфіка викладання історії України	Підходи до вивчення історії України. Сучасні вимоги до аналізу історичних джерел. Формування ключових компетентностей під час викладання історії України у вищій школі.	2
3	Тема 3. Контрверсійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання	Методика вивчення контрверсійних питань історії у вищій школі. Методичні прийоми у вивченні історії України.	2
4	Тема 4. Особливості	Наважитися чи обійти контрверсійні	2

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
	викладання контроверсійних тем	теми? Способи реагування на ризики. Викладання чутливих та контроверсійних тем за допомогою діалогових форм.	
5	Тема 5. Створення сучасного українського історичного наративу	Поняття наративу. Традиційна схема української історії. Багатоетнічна історія України. До нової історії України.	2
6	Тема 6. Історія, політика та пам'ять в Україні	Зародження проєкту «Лікбез: історія без цензури». Лікбез і українська історіографія. Українська державність: наступність і розриви. Багатонаціональна Україна. Імперська історія.	2
7	Тема 7. Контроверсійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу	Дискусійність проблеми походження українського народу. Походження Русі-України формування українського націогенезу суспільства. Етногенез слов'ян. Походження назви «Україна».	2
8	Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контроверсійні питання	«Українська революція» у науковому дискурсі: суперечності оцінок і висновків. Проблеми термінології Української революції 1917-1921 рр. Проблеми хронології Української революції 1917-1921 рр.	2
9	Тема 10. Переосмислення ролі С.Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.)	Трактування ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.) в українській історіографії. Сучасна польська історіографія україно-польських відносин у 1920 р.	2
10	Тема 11. Контроверсійні питання Голодомору як геноциду	Історична довідка про підготовку Голодомору. Важкий шлях до правди про Голодомор. Ставлення до Голодомору в Україні українських і російських істориків.	2
11	Тема 12. Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контроверсійні питання	«Друга світова війна 1939-1945 років» чи «Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років»: термін має значення. Роль і значення “українського питання” в роки Другої світової війни. Встановлення у Західній Україні у 1939-1941 рр. радянського режиму та його оцінка.	2
12	Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках	Україно-польські відносини у 20-30-х роках ХХ ст. Боротьба ОУН з польським режимом. Польсько-українські відносини в умовах німецько-радянської війни.	2
13	Тема 14. Переосмислення	Польська історіографія діяльності ОУН-УПА. Українська історіографія	2

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
	діяльності ОУН-УПА у працях українських і зарубіжних дослідників	діяльності ОУН-УПА.	
14	Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	Дискусійні питання щодо причин вторгнення росії в Україну. Чи повинна була Україна «офіційно оголосити війну» росії? Інтерпретація російсько-українського конфлікту західними експертами. Використання росією історії як зброї в протистоянні з Україною.	4
Всього			30

3) Теми та короткий зміст семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	Тема 3. Контroversійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання.	Використання відеосвідчень очевидців на заняттях із історії України. Використання мемуарів при вивченні контroversійних питань історії України: методичний аспект.	2
2	Тема 4. Особливості викладання контroversійних тем	Екологічність заняття: що це і навіщо? Емоційна екологічність заняття: як її досягти? Психологічна екологічність заняття: як її досягти? Конфлікти: як підійти до них екологічно? Чутливі й контroversійні теми та благополуччя сімейних відносин. Травматичні теми. Мова ненависті та реакція на неї.	2
3	Тема 7. Контroversійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу.	Дискусійні питання виникнення державності у східних слов'ян. Формування Руської держави. Сучасна концепція виникнення держави на Русі. Стереотипи на шляху до розуміння походження українського народу і назви країни.	2
4	Тема 8. Контroversійні питання ранньомодернової історії України	Українсько-московський договір 1654 р. та його оцінка в історіографії. Гадяцький договір 1658 р. в історіографії. Гетьман Мазепа в історичній пам'яті України.	2
5	Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контroversійні питання.	Сила та слабкість Української революції. Українська революція: хто програв і хто виграв? Дискусійні питання конституційного оформлення української державності у 1917-1921	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
		рр.	
6	Тема 12. Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контрверсійні питання.	Роль українців та українського національного фактора в Червоній армії в роки Другої світової війни. Участь українців у збройних силах нацистської Німеччини.	2
7	Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках	Волинська трагедія 1943 р. та її наслідки. Трагування Волинської трагедії польськими та українськими істориками.	2
8	Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	Спростовуємо російський міф, що Україну створив Ленін. Використання путінського режиму міфу про «Велику Вітчизняну» в агресії проти України. Україна та росія – кінець братерства. Чому українці та росіяни історично – не «братні народи»?	2
Всього			16

4) Теми та короткий зміст практичних занять

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1			
2			
3			
Всього			

5) Теми та короткий зміст лабораторних занять

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
-	-	-	-
Всього	-	-	-

6) Теми, що виносяться на самостійне опрацювання, їх короткий зміст

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу.	Наслідки уникнення розгляду дискусійних проблем.	4
2	Тема 2. Специфіка викладання історії України.	Оперування інформацією як одна з ключових груп компетентностей в змісті історичної освіти.	4
3	Тема 3. Контрверсійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання.	Проблеми викладання дискусійних проблем.	4

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
4	Тема 4. Особливості викладання контрверсійних тем	Особливості сприйняття чутливих тем підлітками. Психологічні рекомендації педагогам/педагогиням.	4
5	Тема 5. Створення сучасного українського історичного наративу.	Завдання залучення української історії до світового історичного наративу.	4
6	Тема 6. Історія, політика та пам'ять в Україні.	Двадцять століття: жертви чи злочинці?	4
7	Тема 7. Контрверсійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу.	Інтерпритація образів давньоруських князів у національному гранд-наративі.	4
8	Тема 8. Контрверсійні питання ранньо-модерної історії України	Гадяцький договір у польській історіографії. Мазепа і мазепинці у контексті політичного конфлікту місцевої знаті та іноземного абсолютизму в Центрально-Східній Європі.	4
9	Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контрверсійні питання	Дискусійні питання історії ЗУНР.	6
10	Тема 10. Переосмислення ролі С.Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.)	Інтерпретація ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.) у сучасній російській історіографії.	6
11	Тема 11. Контрверсійні питання Голодомору як геноциду	Дискусія щодо кількості жертв Голодомору в Україні. Актуалізація теми Голоду західною та зарубіжною українською історіографією.	6
12	Тема 12. Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контрверсійні питання	Особливості радянської історіографії та доробків зарубіжних вчених. Полемічний характер питань щодо ОУН і УПА. Проблема колабораціонізму. Радянські партизани у війні: друзі чи вороги українського народу?	6
13	Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках	Українсько-польський конфлікт 1943 р. на Волині: аналіз за методикою геноцидних студій. Суперечки навколо кількості жертв волинських подій. Причини, перебіг та наслідки операції „Вісла”.	6
14	Тема 14.	Радянсько-російські оцінки діяльності	6

№з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
	Переосмислення діяльності ОУН-УПА у працях українських і зарубіжних дослідників	ОУН-УПА. Проблема колаборціоналізму. Вимушена і добровільна колаборація. Відмінності українського колабораціоналізму від західноєвропейського.	
15	Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	Історія України та росії це історія протистояння, а не братерства.	6
Всього			74

3.2.2. ЗАОЧНА

1) Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	УСЬО ГО	л	пр	сем	ла б	сам. в.		
Змістовий модуль 1. Сутність вихідних понять. Дискусійні питання середньовічної і ранньо-модерної історії України.	62	4		2		56		
Тема 1. Вступ до курсу.	8	2	-	-	-	6		
Тема 2. Специфіка викладання історії України.	6	-	-	-	-	6		
Тема 3. Контroversійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання.	6	-	-	-	-	6		
Тема 4. Особливості викладання контroversійних тем	8	2	-	-	-	6		
Тема 5. Створення сучасного українського історичного наративу.	8	-	-	-	-	8		
Тема 6. Історія, політика та пам'ять в Україні.	8	-	-	-	-	8		
Тема 7. Контroversійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу.	8	-	-	-	-	8		
Тема 8. Контroversійні питання ранньо-модерної історії України	10	-	-	2	-	8		
Змістовний модуль 2. Дискусійні проблеми з історії України ХХ-ХХІ ст.	58	4	-	4	-	50		
Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контroversійні питання	10	2	-	-	-	8		
Тема 10. Переосмислення ролі С.Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.)	8	-	-	-	-	8		
Тема 11. Контroversійні питання Голодомору як геноциду	8	-	-	-	-	8		
Тема 12. Україна у Другій світовій	10	-	-	2	-	8		

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	УСЬО ГО	л	пр	сем	ла б	сам. в.		
війні (1939-1945 рр.): контрверсійні питання								
Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках	6	-	-	-	-	6		
Тема 14. Переосмислення діяльності ОУН-УПА у працях українських і зарубіжних дослідників	6	-	-	-	-	6		
Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	10	2		2	-	6		
РАЗОМ	120	8		6		106		

1) Теми та короткий зміст лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	Тема 1. Вступ до курсу	Поняття контрверсійних питань при вивченні історії України. Роль і місце дискусійних питань на уроках історії. Необхідність викладання контрверсійних питань історії України у вищій школі.	2
2	Тема 4. Особливості викладання контрверсійних тем	Наважитися чи обійти контрверсійні теми? Способи реагування на ризики. Викладання чутливих та контрверсійних тем за допомогою діалогових форм.	2
3	Тема 9. Українська революція 1917-1921 рр.: контрверсійні питання	«Українська революція» у науковому дискурсі: суперечності оцінок і висновків. Проблеми термінології Української революції 1917-1921 рр. Проблеми хронології Української революції 1917-1921 рр.	2
4	Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	Дискусійні питання щодо причин вторгнення росії в Україну. Чи повинна була Україна «офіційно оголосити війну» росії? Інтерпретація російсько-українського конфлікту західними експертами. Використання росією історії як зброї в протистоянні з Україною.	2
Всього			8

2) Теми та короткий зміст семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1	Тема 8. Контрверсійні питання ранньо-модерної історії України	Українсько-московський договір 1654 р. та його оцінка в історіографії. Гадяцький договір 1658 р. в історіографії. Гетьман Мазепа в історичній пам'яті України.	2
2	Тема 12. Україна	Роль українців та українського національного	2

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
	у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контрверсійні питання	фактора в Червоній армії в роки Другої світової війни. Участь українців у збройних силах нацистської Німеччини.	
3	Тема 15. Українсько-російські відносини в історичному дискурсі	Спростовуємо російський міф, що Україну створив Ленін. Використання путінського режиму міфу про «Велику Вітчизняну» в агресії проти України. Україна та росія – кінець братерства. Чому українці та росіяни історично – не «братні народи»?	2
Всього			6

3) Теми та короткий зміст практичних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1			
2			
3			
Всього			

4) Теми та короткий зміст лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин*
1			
2			
Всього			

5) Теми, що виносяться на самостійне опрацювання, їх короткий зміст

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу.	Наслідки уникнення розгляду дискусійних проблем.	6
2	Тема 2. Специфіка викладання історії України.	Підходи до вивчення історії України. Сучасні вимоги до аналізу історичних джерел. Формування ключових компетентностей під час викладання історії України у вищій школі. Оперування інформацією як одна з ключових груп компетентностей в змісті історичної освіти.	6
3	Тема 3. Контрверсійні проблеми курсу історії України та методика їх викладання.	Методика вивчення контрверсійних питань історії у вищій школі. Методичні прийоми у вивченні історії України. Використання відеосвідчень очевидців на заняттях із історії України. Використання мемуарів при вивченні контрверсійних питань історії України: методичний аспект. Проблеми викладання дискусійних проблем.	6
4	Тема 4. Особливості	Наважитися чи обійти контрверсійні теми? Способи реагування на ризики. Викладання	6

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
	викладання контроверсійних тем	чутливих та контроверсійних тем за допомогою діалогових форм. Екологічність заняття: що це і навіщо? Емоційна екологічність заняття: як її досягти? Психологічна екологічність заняття: як її досягти? Конфлікти: як підійти до них екологічно? Чутливі й контроверсійні теми та благополуччя сімейних відносин. Травматичні теми. Мова ненависті та реакція на неї. Особливості сприйняття чутливих тем підлітками. Психологічні рекомендації педагогам/педагогиням.	
5	Тема 5. Створення сучасного українського історичного наративу.	Поняття наративу. Традиційна схема української історії. Багатоетнічна історія України. До нової історії України. Завдання залучення української історії до світового історичного наративу.	8
6	Тема 6. Історія, політика та пам'ять в Україні.	Зародження проєкту «Лікбез: історія без цензури». Лікбез і українська історіографія. Українська державність: наступність і розриви. Багатонаціональна Україна. Імперська історія. Двадцяте століття: жертви чи злочинці?	8
7	Тема 7. Контроверсійні питання середньовічної історії. Проблема походження українського народу.	Дискусійність проблеми походження українського народу. Походження Русі-України формування українського націогенезу суспільства. Етногенез слов'ян. Походження назви «Україна». Дискусійні питання виникнення державності у східних слов'ян. Формування Руської держави. Сучасна концепція виникнення держави на Русі. Стереотипи на шляху до розуміння походження українського народу і назви країни. Інтерпритація образів давньоруських князів у національному гранд-наративі.	8
8	Тема 8. Контроверсійні питання ранньо- модерної історії України	Гадяцький договір у польській історіографії. Мазепа і мазепинці у контексті політичного конфлікту місцевої знаті та іноземного абсолютизму в Центрально-Східній Європі.	8
9	Тема 9. Українська революція 1917- 1921 рр.: контроверсійні питання	Сила та слабкість Української революції. Українська революція: хто програв і хто виграв? Дискусійні питання конституційного оформлення української державності у 1917-1921 рр. Дискусійні питання історії ЗУНР.	8
10	Тема 10. Переосмислення ролі С.Петлюри	Трактування ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.). в українській історіографії. Сучасна	8

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
	та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.)	польська історіографія україно-польських відносин у 1920 р. Інтерпретація ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.). у сучасній російській історіографії.	
11	Тема 11. Контroversійні питання Голодомору як геноциду	Історична довідка про підготовку Голодомору. Важкий шлях до правди про Голодомор. Ставлення до Голодомору в Україні українських і російських істориків. Дискусія щодо кількості жертв Голодомору в Україні. Актуалізація теми Голоду західною та зарубіжною українською історіографією.	8
12	Тема 12. Україна у Другій світовій війні (1939-1945 рр.): контroversійні питання	«Друга світова війна 1939-1945 років» чи «Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років»: термін має значення. Роль і значення “українського питання” в роки Другої світової війни. Встановлення у Західній Україні у 1939-1941 рр. радянського режиму та його оцінка. Роль українців та українського національного фактора в Червоній армії в роки Другої світової війни. Участь українців у збройних силах нацистської Німеччини. Особливості радянської історіографії та доробків зарубіжних вчених. Полемічний характер питань щодо ОУН і УПА. Проблема колабораціонізму. Радянські партизани у війні: друзі чи вороги українського народу?	8
13	Тема 13. Українсько-польське протистояння у 1939-1947 роках	Україно-польські відносини у 20-30-х роках ХХ ст. Боротьба ОУН з польським режимом. Проблема володіння західними землями України в умовах німецько-радянської війни. Волинська трагедія 1943 р. та її наслідки. Трактування Волинської трагедії польськими та українськими істориками. Українсько-польський конфлікт 1943 р. на Волині: аналіз за методикою геноцидних студій. Суперечки навколо кількості жертв волинських подій. Причини, перебіг та наслідки операції „Вісла”.	6
14	Тема 14. Переосмислення діяльності ОУН-УПА у працях українських і зарубіжних дослідників	Польська історіографія діяльності ОУН-УПА. Українська історіографія діяльності ОУН-УПА. Радянсько-російські оцінки діяльності ОУН-УПА. Проблема колабораціонізму. Вимушена і добровільна колаборація. Відмінності українського колабораціонізму від західноєвропейського.	6
15	Тема 15. Українсько-	Дискусійні питання щодо причин вторгнення росії в Україну. Чи повинна була Україна	6

№ з/п	Назва теми	Короткий зміст питань теми, що виносяться на вивчення	Кількість годин
	російські відносини в історичному дискурсі	«офіційно оголосити війну» росії? Інтерпретація російсько-українського конфлікту західними експертами. Використання росією історії як зброї в протистоянні з Україною. Історія України та росії це історія протистояння, а не братерства.	
Всього			106

4. Форми та методи викладання, навчання і оцінювання

4.1. Форми та методи викладання, навчання: студенто-центрований, проблемно-орієнтований, професійно-орієнтований, комунікативний, міждисциплінарний підходи до навчання.

Викладання проводиться у вигляді лекцій, семінарів, роботи в малих групах, проведення індивідуальних занять, консультацій з викладачем, самонавчання в системі Moodle.

4.2. Форми та методи поточного контролю: тестування, вибіркове усне опитування перед початком занять, перевірка домашнього завдання, письмове опитування (розв'язування індивідуальних завдань), письмова контрольна робота.

4.3. Форми та методи підсумкового контролю: іспит.

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- усна доповідь;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

6. Розподіл балів, які отримують студенти

6.1. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни у балах за всі види навчальної діяльності (шкала Інституту), яка переводиться в оцінку за шкалою ECTS та у чотирибальну національну (державну) шкалу:

Сума балів за шкалою Інституту	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Іспит	Залік
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Зараховано
82-89	B (дуже добре)	Добре	
75-81	C (добре)		
65-74	D (задовільно)	Задовільно	

60-64	Е (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)		

6.2. Розподіл вагових коефіцієнтів за змістовими модулями оцінювання складових поточного та підсумкового контролю результатів навчальної діяльності студентів з вивчення нормативних і вибіркових дисциплін:

6.2.1. Розподіл вагових коефіцієнтів для іспиту (для денної форми навчання):

Іспит:

Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2 Рейтингова (підсумкова) оцінка за змістовий модуль 2, враховуючи поточне опитування)				Іспит	Рейтингова (підсумкова) оцінка з навчальної дисципліни (100 балів)
20 %				40 %				40 %	100
T1	T2	...	T8	T9	T10	...	T15		

6.2.2. Розподіл вагових коефіцієнтів для іспиту (для заочної форми навчання):

Іспит:

Змістовий модуль								Іспит	Рейтингова (підсумкова) оцінка з навчальної дисципліни (100 балів)
МКР та підсумкова оцінка за змістовий модуль, враховуючи оцінку за захист навчального матеріалу, що вноситься на самостійне вивчення									
60 %								40 %	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	...	T15		

7. Критерії оцінювання складових поточного контролю навчальної діяльності студента

7.1. Компетенції (знання, уміння та навички), продемонстровані на навчальних заняттях (практичних, семінарських, лабораторних, враховуючи знання з тем, що виносяться на самостійне опрацювання) оцінюються за 100-бальною системою.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
98-100	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.
94-97	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
90-93	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
86-89	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
81-85	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
75-80	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
70-74	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
65-69	Студент розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
60-64	Студент володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
50-59	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
35-49	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
1-34	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.

7.2. Оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання здійснюється за 100-бальною системою.

7.3. Оцінювання модульних контрольних робіт здійснюється за 100-бальною системою.

7.4. Оцінювання захисту навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення для студентів заочної форми навчання здійснюється за 100-бальною системою.

7.5. Оцінювання іспиту здійснюється за 100-бальною системою.

8. Інструменти, обладнання, програмне, методичне забезпечення навчальної дисципліни

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Плани занять.
3. Перелік основної та додаткової літератури.
4. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з комплектами завдань.
5. Навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо.
6. Засоби поточного контролю.
7. Методичні розробки для проведення окремих занять.

8. Відеофрагменти з тем навчальної дисципліни.

9. Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Поняття контроверсійних питань при вивченні історії України.
2. Роль і місце дискусійних питань на уроках історії.
3. Необхідність викладання контроверсійних питань історії України у вищій школі.
4. Наслідки уникнення розгляду дискусійних проблем.
5. Підходи до вивчення історії України.
6. Сучасні вимоги до аналізу історичних джерел.
7. Формування ключових компетентностей під час викладання історії України у вищій школі.
8. Методика вивчення контроверсійних питань історії у вищій школі.
9. Методичні прийоми у вивченні історії України.
10. Використання відеосвідчень очевидців на заняттях із історії України.
11. Використання мемуарів при вивченні контроверсійних питань історії України: методичний аспект.
12. Наважитися чи обійти контроверсійні теми?
13. Способи реагування на ризики.
14. Викладання чутливих та контроверсійних тем за допомогою діалогових форм.
15. Особливості сприйняття чутливих тем молоддю.
16. Екологічність заняття: що це і навіщо? Емоційна екологічність заняття: як її досягти?
17. Психологічна екологічність заняття: як її досягти?
18. Конфлікти: як підійти до них екологічно?
19. Чутливі й контроверсійні теми та благополуччя сімейних відносин. Травматичні теми.
20. Мова ненависті та реакція на неї.
21. Поняття наративу.
22. Традиційна схема української історії.
23. Багатоетнічна історія України.
24. До нової історії України.
25. Зародження проєкту «Лікбез: історія без цензури».
26. Лікбез і українська історіографія.
27. Українська державність: наступність і розриви.
28. Багатонаціональна Україна. Імперська історія.
29. Двадцять століття: жертви чи злочинці?
30. Дискусійні питання виникнення державності у східних слов'ян. Формування Руської держави.
31. Сучасна концепція виникнення держави на Русі.
32. Стереотипи на шляху до розуміння походження українського народу і назви країни.
33. Дискусійність проблеми походження українського народу.

34. Погляди на спадщину Київської Русі за часів СРСР.
35. Сучасні підходи до пояснення старокиївської державності.
36. Українсько-московський договір 1654 р. та його оцінка в історіографії.
37. Гадяцький договір 1658 р. в історіографії.
38. Гетьман Мазепа в історичній пам'яті України.
39. «Українська революція» у науковому дискурсі: суперечності оцінок і висновків.
40. Проблеми термінології Української революції 1917-1921 рр.
41. Проблеми хронології Української революції 1917-1921 рр.
42. Сила та слабкість Української революції.
43. Українська революція: хто програв і хто виграв?
44. Дискусійні питання конституційного оформлення української державності у 1917-1921 рр.
45. Дискусійні питання історії ЗУНР.
46. Трактатування ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.). в українській історіографії.
47. Сучасна польська історіографія україно-польських відносин у 1920 р.
48. Інтерпретація ролі С.Петлюри та військово-політичного союзу України з Польщею (1920 р.). у сучасній російській історіографії.
49. Історична довідка про підготовку Голодомору.
50. Важкий шлях до правди про Голодомор.
51. Ставлення до Голодомору в Україні українських і російських істориків.
52. Дискусія щодо кількості жертв Голодомору в Україні. Актуалізація теми Голоду західною та зарубіжною українською історіографією.
53. «Друга світова війна 1939-1945 років» чи «Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років»: термін таки має значення.
54. Роль і значення “українського питання” в роки Другої світової війни.
55. Встановлення у Західній Україні у 1939-1941 рр. радянського режиму та його оцінка.
56. Особливості радянської історіографії та доробків зарубіжних вчених. Полемічний характер питань щодо ОУН і УПА. Проблема колабораціонізму.
57. Роль українців та українського національного фактора в Червоній армії в роки Другої світової війни.
58. Участь українців у збройних силах нацистської Німеччини.
59. Україно-польські відносини у 20-30-х роках ХХ ст.
60. Боротьба ОУН з польським режимом.
61. Проблема володіння західними землями України в умовах німецько-радянської війни.
62. Причини, перебіг та наслідки операції „Вісла”.
63. Волинська трагедія 1943 р. та її наслідки.
64. Трактатування Волинської трагедії польськими та українськими істориками.
65. Українсько-польський конфлікт 1943 р. на Волині: аналіз за методикою геноцидних студій. Суперечки навколо кількості жертв волинських подій.
66. Польська історіографія діяльності ОУН-УПА.

67. Українська історіографія діяльності ОУН-УПА.
68. Радянсько-російські оцінки діяльності ОУН-УПА.
69. Дискусійні питання щодо причин вторгнення росії в Україну.
70. Чи повинна була Україна «офіційно оголосити війну» росії?
71. Інтерпретація російсько-українського конфлікту західними експертами.
72. Використання росією історії як зброї в протистоянні з Україною.
73. Спростовуємо російський міф, що Україну створив Ленін.
74. Використання путінського режиму міфу про «Велику Вітчизняну» в агресії проти України.
75. Чому українці та росіяни історично – не «братні народи»?

10. Рекомендовані джерела інформації

10.1. Основна література

1. Артимишин П., Костюк О. Ідеологема «Русского міра»: виникнення, генеза, сприйняття в Україні: аналіт. доп. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів 2019. 84 с.
2. Бевз Т. "Українська революція" у науковому дискурсі: суперечності оцінок і висновків. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2017. Вип. 5-6. С. 68-80.
3. Боляновський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини: (1939-1945); Львів. нац. ун-т імені І. Франка, Канад. ін-т укр. студій Альберт. ун-ту. Львів: [б.в.], 2003. 685 с.
4. Боримський В. Польсько-український союз 1920 р. у посткомуністичній польській історіографії. Вісник Черкаського університету. Серія "історичні науки". Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького, 2014. №9. С. 27-33.
5. Верменич Я. "Війни ідентичностей": українсько-російське цивілізаційне протистояння у когнітивно-дискурсивному вимірі. Нарис / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 87 с.
6. Волинь-43: міфи і реальність : зб. наук. праць / упорядники М. М. Кучерепа, А. Г. Шваб. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 320 с.
7. Гадяцька унія 1658 року: контрверсії минулого і сучасність: збірник статей за матеріалами Міжнародної наукової конференції (4-5, 16-17 вересня 2008 року). Полтава : ПОІППО, 2009. 184 с.
8. Гадяцька унія 1658 року / Редкол. П. Сохань, В. Брехуненко та ін. Київ, 2008. 342 с.
9. Гай-Нижник П. Переосмислення ролі С.Петлюри та значення військово-політичного союзу України з Польщею (1920) в сучасній українській історичній пам'яті // Спадщина Пілсудського та Петлюри. Минуле, сьогодення та майбутнє партнерства Польщі та України. Монографія. Київ: Ніка-Центр; Люблін: Видавництво УМКС, 2021. С.60–78.

10. Горбатюк В. (2023). Павло Скоропадський: прибічник консерватизму чи політик-реаліст? Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки, (41), 193–205.
11. Гай-Нижник П. Що нам відповісти полякам? Симетрично і по-братськи з огляду минулого й дивлячись на майбутнє. URL: [https://hainyzhnyk.in.ua/doc/2017\(07\)08dopysy.php](https://hainyzhnyk.in.ua/doc/2017(07)08dopysy.php)
12. Геноцид українського народу: історична пам'ять та політико-правова оцінка: Міжнар. наук.-теорет. конф., Київ, 25 листопада 2000 р.: Матеріали / Редкол.: В.А. Смолій та ін, Київ; Нью-Йорк: Вид-во М.П. Коць, 2003, 596 с.
13. Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. Зб. наук. праць / Відп. ред. В. А. Смолій, відп. секр. О. О. Ковалевська. Київ: Інститут історії України НАНУ, 2008. 398 с.
14. Голодомор 1932-1933 років в Україні: злочин влади – трагедія народу: док. і матеріали / Держ. ком. архівів України, Центр, держ. Архів громад, об-нь України ; кол. упоряд.: В.С. Лозицький (кер.) [та ін.]. Київ: Генеза, 2008. 504 с.
15. Грицак Я. Як і коли з'явилась назва “Україна”. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/iak-i-koli-ziavilas-nazva-ukrayina-iaroslav-gritsak/>
16. Залізняка Л.Л. Від склавинів до української нації: Навч. посібник з етнології українців. Київ, 1997. 256с.
17. Івангородський К. В. Етнічна історія східних слов'ян у сучасній історіографії (український, білоруський і російський дискурси) : [монографія] / К. В. Івангородський. Черкаси : Вид. Ю. Чабаненко, 2018. 422 с.
18. Іваненко В., Якунін В. ОУН і УПА у Другій світовій війні: проблеми історіографії та методології. Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2006. 424 с.
19. Іванова А.Ю. Дискусійні питання конституційного оформлення української державності у 1917-1921 рр. Правова держава : щоріч. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. акад. наук України; [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голов. ред.) и др.]. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Вип. 29. 2018. С.497-505.
20. Історія Криму та кримськотатарського народу. Навчальний посібник. / Бекірова Г., Іванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б. Київ: «Кримська родина»; «Майстер Книг», 2020. 200 с.
21. Історія України та Росії це історія протистояння, а не братерства – Володимир В'ятрович. URL: <https://history.rayon.in.ua/news/498691-istoriya-ukraini-ta-rosii-tse-istoriya-protistoyannya-a-ne-braterstva-volodimir-vyatrovich>
22. Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / За ред. В.Кулика. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с.
23. Ісаєвич Я. Проблема походження українського народу: історіографічний і політичний аспект. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1855-yaroslav-isaievych-problema-pokhodzhennia-ukrainskoho-narodu-istoriohrafichnyi-i-politychnyi-aspekt>

24. Кромф І. Як путінський режим використовує міф про «Велику Вітчизняну». URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/yak-putinskyy-rezhym-vykorystovuye-mif-pro-velyku-vitchyznyanu-viynu-v-agresiyi-proti-ukrayiny>

25. Кузьо Тарас. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет / Пер. з англ. Андрія Павлишина. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 560 с.

26. Кучеров Г.Г. Протистояння радянського режиму з товариствами «Просвіта» Правобережної України у 1921 р. II Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Московсько-українське мілітарне та світоглядне протистояння: історія і сучасні виклики», яка відбудеться 11–12 грудня 2024 р. С.46-48.

27. Кучеров Г.Г. Необхідність викладання контрверсійних питань історії України у закладі вищої освіти. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 22-23 травня 2025 р.). Кам'янець-Подільський : НРЗВО КПДІ, 2025. С.218-220.

28. Лисенко О. Є. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті. Український історичний журнал. 2004. № 5. С. 3-16.

29. Лисенко О.Є., Маєвський О.О. Дегуманізація образу українців у російському пропагандистському дискурсі: Нарис / За ред. В. Смолія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2023. 110 с.

30. Міщенко М. Україна та Росія – кінець братерства. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ukraina-ta-rosiia-kinets-braterstva>

31. Новітні міфи та фальшивки про походження українців. Збірник статей: Популярне видання. Київ, 2008, 136 с.

32. Олег Баган. Дискусія “війна за історію: чому Росія «краде» українське минуле?”. URL: <https://ukrpohliad.org/blogs/dyskusiya-vijna-za-istoriyu-chomu-rosiya-krade-ukrayinske-mynule.html>

33. Патриляк І. К. Українсько-Польський збройний конфлікт у роки Другої світової війни. Спроба синтетичного погляду. Сторінки історії. 2014. Вип. 37. С.148–159.

34. Польсько-українські стосунки в 1942-1947 роках у документах ОУН та УПА: у 2 т. / Відп. ред. та упоряд. В. М. В'ятрович. Т. 1. Війна під час війни. 1942-1945. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. 792 с.

35. Романько І.І. Історія України. Україна у Другій світовій війні. Навчально-методичний посібник. Кропивницький : КЛА НАУ, 2016. 76 с.

36. Російсько-українська війна. Енциклопедичний глосарій / Упорядники: д. і. н., проф. А. Киридон, к. і. н., доц. А. Іваненко; за заг. ред. д. і. н., проф. А. Киридон. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2024. Вип. 1. 352 с.

37. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676): Україна крізь віки. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. Т. 7. 351 с.

38. Спадщина Пілсудського та Петлюри. Минуле, сьогодення та майбутнє партнерства Польщі та України. Монографія / В. Балюк, М. Дорошко, В. Парухта ін. ; наук. ред. ІЗ. Балюк, Ю. Макар, М. Дорошко. Київ : Ніка-Центр; Люблін : Видавництво УМКС, 2021. 424 с.

39. Сучасна світова історіографія. Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. Львів: Паіс, 2007. 312 с.

40. Сухий О. Сучасна українська історіографія національно-визвольного руху періоду другої світової війни: рецепції та виклики. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2017. Випуск 53. С. 19–57.

41. Тиліщак В. Спростовуємо російський міф, що Україну створив Ленін. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/sprostovuyemo-rosiyskyu-mif-shcho-ukrayinu-stvoryv-lenin>

42. У пошуках правди: 36. матеріалів міжнар. наук. конф. “Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки”, Луцьк, 20-23 травня 2003 р. / Упорядн. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. Луцьк: РВВ “Вежа” Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 536 с.

10.2. Додаткова література:

43. Бондар В. Сучасна українська історіографія: підсумки і виклики // Історіографічні дослідження в Україні: зб. наук, праць. Київ, 2014. Вип. 25.

44. Власов В.С. Роль і місце дискусійних питань на уроках історії. Практична філософія і Нова українська школа: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 травня 2019 р., м. Київ. Київ: НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, 2019. С.37-39.

45. Гломозда К. Сучасні погляди на проблему переосмислення історичного минулого // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 15. 2006- 2007. С. 842-854.

46. Горобець В. Гадяцький договір 1658 р. – чому угода так і не стала унією? (Про перспективи та проблеми реалізації проекту у 360-ліття його укладення) / В. Горобець // Український історичний журнал. 2018. № 5. С. 21–45.

47. Грицак Я. Тези до дискусії про УПА // Страсті за націоналізмом. Історичні есеї. Київ: Критика, 2004. С. 90-113.

48. Зашкільняк Л.О. Україна між Польщею й Росією: історіографія та суспільна свідомість // Український історичний журнал. 2005. № 5. С. 95.

49. Зашкільняк Л.О. Міжнародна наукова конференція у Львові «Виклики сучасної історіографії: світовий та український контексти» // Український історичний журнал. 2002. №2. С. 152.

50. Зашкільняк Л.О. Україна та Росія: війна цивілізацій // Російська окупація і деокупація України: історія, сучасні загрози та виклики

сьогодення: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2016 р.) / Упор. П. Гай-Нижник. Київ: «МП Леся». 2016, С. 12-31.

51. Іванова А. Ю. Дискусійні питання конституційного оформлення української державності 1917-1921. Правова держава : щоріч. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. акад. наук України; [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голов. ред.) и др.]. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Вип. 29. 2018. С.497-505.

52. Козицький А. Українсько-польський конфлікт 1943 р. на Волині: аналіз за методикою геноцидних студій. Український історичний журнал. 2019. № 6. С. 4-19.

53. Кондратюк К. Дискусійні питання історії ЗУНР. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: 36. наук. пр. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. Вип. 18. С. 710-717.

54. Кондратюк К. Волинська трагедія 1943 року в оцінках сучасних українських і польських істориків // У пошуках правди: 36. матер. міжнар. наук, конфер. «Україно-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки». Луцьк, 20-23 травня 2003 р. Луцьк, 2003. С. 439-445.

55. Марущенко О.В. Сучасна вітчизняна історіографія українського самостійницького руху першої половини 1940-х рр.: стан і перспективи наукового пошуку // Галичина. 2017. Ч.29. С.280-285.

56. Петровський В.В. Українсько-російські взаємини в сучасній західній науковій літературі (1991-2001 рр.). Харків, 2003.

57. Питання „спільноруськості” Київської Русі в дискусії з проблеми українського націогенезу в українському середовищі Галичини та еміграції початку 30-х рр. ХХ ст. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвід. зб. наук. пр. 2004. Вип. 12. С. 295-320.

58. Плохій С.М. Якої історії потребує сучасна Україна? Український історичний журнал. 2013. № 3. С. 4-12.

59. Рябенко С. «Друга світова війна 1939-1945 років» чи «Велика Вітчизняна війна 1941-1945 років»: термін таки має значення. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2472344-druga-svitova-ci-velika-vitciznana-termin-taki-mae-znacenna.html>

60. Свідерська О.М. Контroversійні питання історії України: український та зарубіжний гранд-наративи. Навчально-методичний посібник. Хмельницький: ХІ ПА, 2020. 20 с.

61. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція середин XVII ст.: проблеми, пошуки, рішення. Київ: Ін-т історії НАН України, 1999. 107 с.

62. Удод О. Російсько-українська історіографічна війна: лекція / За ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2023. 28 с.

63. 13 Important Ways to Teach Sensitive Social Studies Topics. URL: <https://thesouthernteach.com/blog/sensitive-social-studies-topics/>

64. Tips for Tackling Sensitive History & Controversial Current URL: <https://k12database.unc.edu/wp-content/uploads/sites/31/2019/06/TipsControversialIssues.pdf>
65. Teaching controversial and sensitive issues in history education for secondary schools. URL: <https://rm.coe.int/16806513e7>

10.3. Інформаційні ресурси

66. wikipedia.org/wiki
67. [Pidruchniki.ws](https://pidruchniki.ws)(українські підручники онлайн)
68. in.ndu.edu.ua/ua/biblr
69. archive.nbuv.gov.ua
70. Український інститут національної пам'яті: <https://uinp.gov.ua>
71. Інститут історії України Національної академії наук України: <http://history.org.ua>
72. Електронний архів українського визвольного руху: <http://avr.org.ua>
73. Історична правда: <https://istpravda.com.ua>
74. Локальна історія: <https://localhistory.org.ua/>
75. Україна Incognita: <https://dav.kviv.ua/uk/article/ukravina-incognita>
76. ютуб канал «Історія без міфів»
<https://www.youtube.com/@IstorivaBezMifiv>